ArcheoPro Archeologisch rapport
Nr. 23048

Kievitstraat 1, Ommen
Gemeente Ommen
Inventariserend Veldonderzoek (IVO-O);
Bureauonderzoek

Richard Exaltus
Joep Orbons

Februari 2024

ArcheoPro

ArcheoPro Archeologisch rapport Nr. 23048

Kievitstraat 1, Ommen Gemeente Ommen Inventariserend Veldonderzoek (IVO-O); Bureauonderzoek

Colofon	
Opdrachtgever	Enexis EBS, Magistratenlaan 116, 5223 MB Den Bosch
Projectcode	23-091
Bestandsnaam	ArcheoPro Rapport Kievitstraat 1, Ommen 2024 02 13
Versie	13-02-2024
Status	Definitief
Archis melding (zaaknummer)	5429685100
Bevoegd gezag	Gemeente Ommen
Opslagplaats documentatie	Provincie Overijssel
ISSN	1569-7363
Auteur(s)	Richard Exaltus (actorregistratie 92909010) Joep Orbons (actorregistratie 55660015)
Projectleider	Richard Exaltus (actorregistratie 92909010)
Projectmedewerkers	Richard Exaltus (actorregistratie 92909010) Joep Orbons (actorregistratie 55660015)
Onderaannemers	Niet van toepassing
Autorisatie	Drs R.P. Exaltus; senior KNA archeoloog

Uitgegeven door ArcheoPro
© Copyright 2023 ArcheoPro, Eijsden

ArcheoPro
Sint Jozefstraat 45
NL 6245 LL Eijsden
Nederland

Tel : 0(0 31) 43 3672586
www.archeopro.nl

Kamer van Koophandel Limburg: 14117581
e-mail: info@archeopro.nl

Inhoudsopgave

SAMENVATTING **4**

1. INLEIDING **5**

1.1 ALGEMEEN 5
1.2 LOCATIEGEGEVENS (LS02) 5
1.3 AARD VAN DE INGREEP (LS01) 5
1.4 ONDERZOEK (LS01) 5
1.5 DOEL- EN VRAAGSTELLING 6
1.6 BELEID EN RANDVOORWAARDEN 6

2. BUREAUONDERZOEK **11**

2.1 METHODE EN BRONNEN 11
2.2 GEO(MORFO)LOGIE, AARDKUNDE EN BODEM (LS04) 13
2.3 ARCHEOLOGIE (LS01/LS04) 20
2.4 HISTORIE (LS03) 24
2.5 GESPECIFICEERD ARCHEOLOGISCH VERWACHTINGSMODEL (LS05) 29

3. CONCLUSIES EN AANBEVELINGEN (VS07) **31**

3.1. SELECTIEADVIES 31

4. LITERATUUR EN BRONNEN **32**

BIJLAGE 1: VERKLARENDE WOORDENLIJST 34
BIJLAGE 2: ARCHEOLOGISCHE TIJDSCHAAL 34
BIJLAGE 3: OVERZICHT VONDSTLOCATIES 35
BIJLAGE 4: OVERZICHT ARCHEOLOGISCHE ONDERZOEKSMELDINGEN 35

Samenvatting

In mei 2023 is door ArcheoPro een Inventariserend Veldonderzoek Overig (IVO-O) uitgevoerd voor een terrein aan de Kievitstraat 1 te Ommen in de gelijknamige gemeente.

Volgens het gespecificeerd archeologisch verwachtingsmodel geldt voor het plangebied in verband met de ligging buiten een gradiëntzone die aantrekkelijk was voor jagers-verzamelaars en binnen een tot in de twintigste eeuw slecht ontwaterd gebied, een lage verwachting voor resten van bewoning en begraving uit alle perioden. Deze verwachting wordt als het ware bevestigd doordat alle bekende archeologische vondsten in de (wijde) omgeving van het plangebied op terreindelen liggen die aanmerkelijk hoger liggen dan het plangebied.
Door de slechte ontwatering van het gebied, de ligging buiten een in de steentijd voor bewoning aantrekkelijke gradiëntzone en de ligging in een laaggelegen voormalige rivierloop, hoeft geen rekening te worden gehouden met de aanwezigheid binnen het plangebied van resten van bewoning uit welke periode dan ook. Door de afwezigheid van een veendek hoeft ook geen rekening te worden gehouden met de mogelijke aanwezigheid van voor veengebieden kenmerkende vondstcategorieën zoals veendepots, veenlijken en resten van veenwegen e.d. Binnen het plangebied kunnen echter wel deposities, en goed geconserveerde organische resten aanwezig zijn die kenmerkend zijn voor dalen. Dergelijke resten zijn echter niet door middel van prospectief onderzoek op te sporen.

1. Inleiding

1.1 Algemeen

Opdrachtgever	Enexis EBS, Magistratenlaan 116, 5223 MB Den Bosch
Contactpersoon opdrachtgever	Gitta Douma
Datum uitvoering bureaustudie	Mei 2023
Archis onderzoeksmelding	5429685100
Onderzoekskader	Aanvraag bouwvergunning
Bevoegd gezag	Gemeente Ommen
Bewaarplaats vondsten	Provincie Overijssel
Bewaarplaats documentatie	Provincie Overijssel

1.2 Locatiegegevens (LS02)

Provincie	Overijssel
Gemeente	Ommen
Plaats	Ommen
Toponiem	Kievitstraat 1, Ommen
Globale ligging	Aan de westrand van de bebouwde kom van Ommen.
Hoekcoördinaten plangebied (bounding box)	224230 / 504917 224230 / 505086 224359 / 505086 224359 / 504917
Oppervlakte plangebied	1.14 Hectare
Eigendom	Particulier
Grondgebruik	Groenstroken rond hoogspanningsstation
Bepaling locaties	GPS Garmin, meetlinten

1.3 Aard van de ingreep (LS01)

Aard ingreep	Uitbreiding van het hoogspanningsstation met twee middenspanningsblokken met 18 afgaande velden
Wijze fundering	2400 -peil

1.4 Onderzoek (LS01)

In mei 2023 is door ArcheoPro een Inventariserend Veldonderzoek Overig (IVO-O) uitgevoerd voor een terrein aan de Kievitstraat 1 te Ommen in de gelijknamige gemeente. De aanleiding tot het onderzoek vormt de voorgenomen uitbreiding van het bestaande hoogspanningsstation met twee middenspanningsblokken met 18 afgaande velden. Hiertoe wordt een kabelkelder aangelegd van ruim 25 meter lang en 7 meter breed. Hier zal de bodem tot een meter diepte worden afgegraven. Deze graafwerkzaamheden kunnen tot aantasting van eventueel aanwezige archeologische waarden leiden. Volgens de gemeentelijke beleidskaart ligt het plangebied in een zone zonder vastgestelde

archeologische verwachting (bebouwing – grijs). Voor het nog niet bebouwde deel van het plangebied geldt volgens het vigerend bestemmingsplan echter wel een archeologische dubbelbestemming. In dit kader is een bureaustudie verricht van Inventariserend Veldonderzoek Overig (IVO-O).

1.5 Doel- en vraagstelling

Bureauonderzoek heeft tot doel om op basis van beschikbare informatie te komen tot een gespecificeerd archeologisch verwachtingsmodel op basis waarvan de volgende vragen beantwoord kunnen worden:
-Kunnen binnen het plangebied (nog) archeologische resten verwacht worden?
-Zo ja, in welke zones en op welke diepten is dit het geval?
-Wat zijn de verwachte prospectieve kenmerken van dergelijke archeologische resten?
-Welke vorm van veldonderzoek is geschikt om de verwachte resten op te sporen?
Inventariserend Veldonderzoek heeft vervolgens tot doel om het gespecificeerd archeologisch verwachtingsmodel te toetsen door middel van veldwaarnemingen. Aan de hand van de resultaten hiervan kan worden vastgesteld of binnen het plangebied daadwerkelijk archeologische waarden aanwezig (kunnen) zijn en of deze vervolgonderzoek en/of planaanpassing vereisen.

ArcheoPro voert haar onderzoeken uit conform de hiervoor vastgelegde normen en richtlijnen (KNA 4.1 en SIKB BRL 4000) en is in het bezit van de daarvoor vereiste BRL 4000 certificaten 4002 en 4003.
Het onderzoek is uitgevoerd door drs. R.P. Exaltus (senior KNA-archeoloog), en drs. ing. P.J. Orbons (senior KNA-archeoloog/senior vakspecialist).

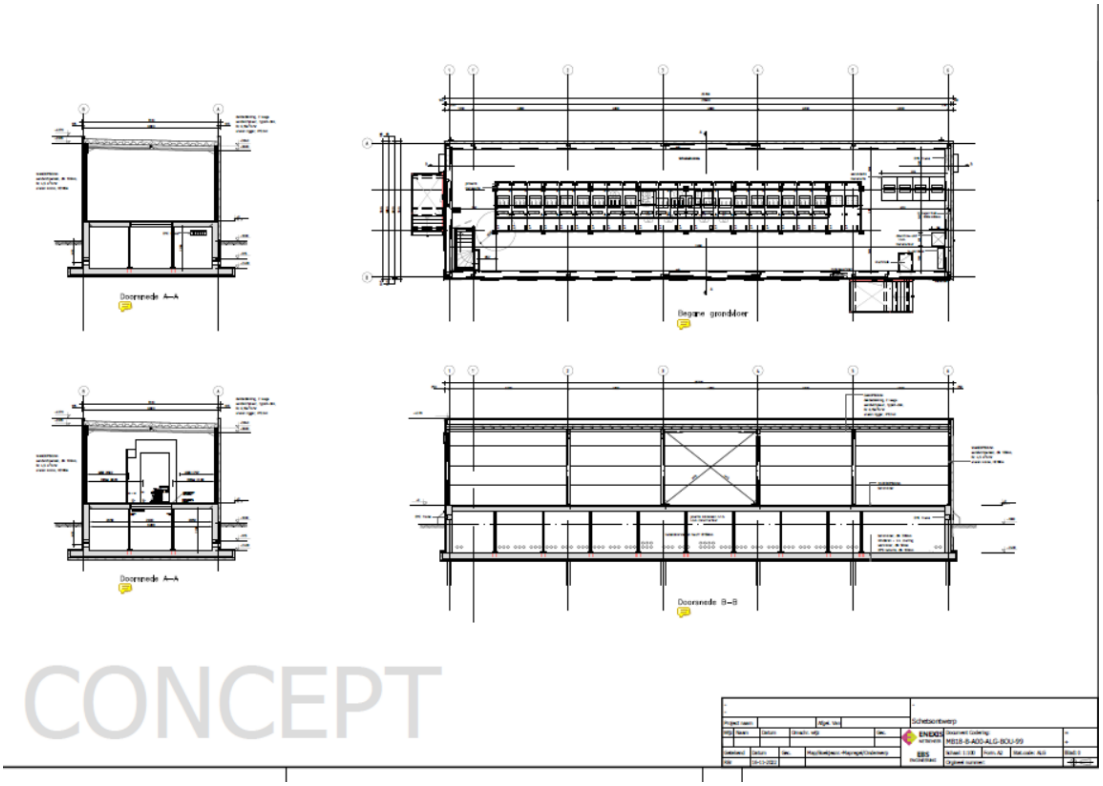
1.6 Beleid en randvoorwaarden

Het plangebied ligt in een gebied waarvoor een gemeentelijk archeologisch beleid is vastgesteld. Op de gemeentelijke beleidskaart heeft het plangebied geen vastgestelde archeologische verwachting (bebouwing – grijs). Voor het nog niet bebouwde deel van het plangebied geldt volgens het vigerend bestemmingsplan echter wel een archeologische dubbelbestemming.

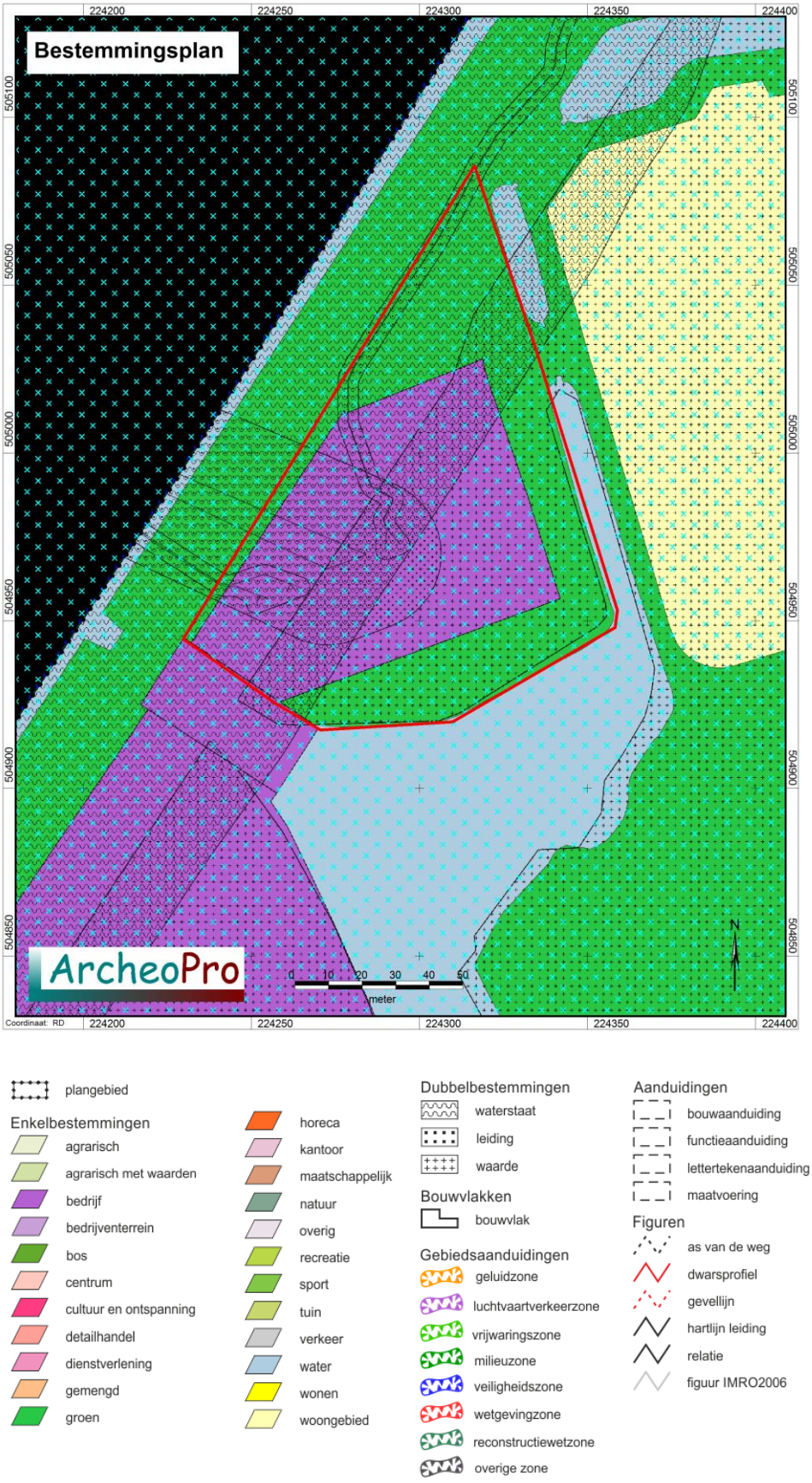

Figuur 1: De ligging van het plangebied (rood omlijnd) op de topografische kaart. [1] ***De cirkel geeft de buitengrens van het onderzoeksgebied aan.***

[1] Bron: Kadaster Topografische Dienst, Emmen 2008.

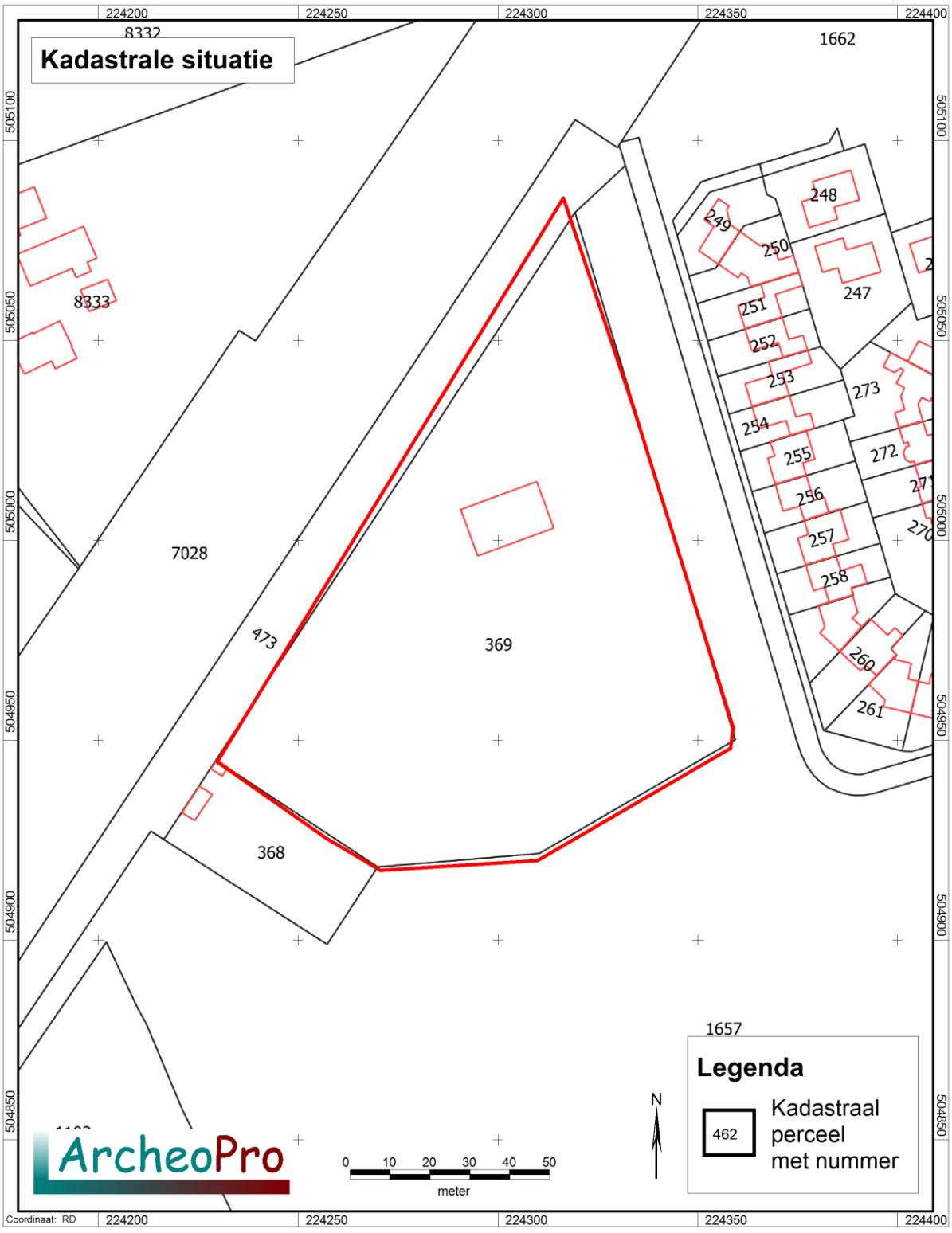

Figuur 2: De binnen het plangebied voorgenomen uitbreiding van het bestaande hoogspanningsstation met twee middenspanningsblokken met 18 afgaande velden

Figuur 3: Het plangebied op de bestemmingsplankaart [2]

[2] Bron: www.ruimtelijkeplannen.nl

Figuur 4: Het plangebied op de kadasterkaart [3]

[3] Bron: www.kadaster.nl

2. Bureauonderzoek

2.1 Methode en bronnen

Het bureauonderzoek wordt uitgevoerd conform de KNA 4.1, protocol 4002. Tijdens het bureauonderzoek wordt door de bestudering van de beschikbare bronnen, kennis vergaard omtrent de bodem en geologie van het onderzoeksgebied en de in en rondom het plangebied aanwezige bekende en te verwachten archeologische waarden. Op basis hiervan wordt op het schaalniveau van het plangebied een locatie specifiek verwachtingsmodel geformuleerd. Dit model kan gedetailleerder zijn dan de verwachtingsmodellen (trefkansen) zoals deze op de gemeentelijke verwachtingskaarten worden gepresenteerd. Eventueel worden ook lokale deskundigen geraadpleegd. Aan de hand van de resultaten van het bureauonderzoek kan de beste aanpak voor het veldonderzoek worden bepaald. Het veldonderzoek heeft tot doel het verwachtingsmodel te toetsen c.q. nader te detailleren.

Het bureauonderzoek kent de volgende onderdelen:
- Afbakenen plan- en onderzoeksgebied en vaststellen consequenties van mogelijk toekomstig gebruik;
- Aanmelden onderzoek bij Archis;
- Beschrijven huidig gebruik;
- Beschrijven historische situatie en mogelijke verstoringen;
- Beschrijven mogelijke aanwezigheid bouwhistorische waarden in de ondergrond;
- Beschrijven bekende archeologische en aardwetenschappelijke waarden;
- Opstellen gespecificeerde verwachting;
- Opstellen rapport bureauonderzoek.

Hierbij zijn de volgende bronnen geraadpleegd:
- Actueel Hoogtebestand Nederland (AHN)
- Archeologische MonumentenKaart (AMK)
- ARCHeologisch Informatie Systeem (ARCHIS)
- Atlas van topografische kaarten Nederland 1955-1965, 1:50.000
- Bodemkaart van Nederland 1:50.000
- Gemeente Ommen, Archeologische beleidskaart
- Geomorfologische kaart van Nederland 1:50.000
- Geologische kaart 1:50.000
- Grote historische atlas van Nederland 1:50.000 1838-1857 (Deel Oost)
- Grote historische topografische atlas van Nederland, provincie Overijssel 1:25.000 1894-1926
- Indicatieve Kaart Archeologische Waarden (IKAW)
- Kadastrale minuutplan met aanwijzende tafels, 1830

Bovenstaande bronnen zijn gebruikt omdat deze relevante informatie bevatten over de historische en/of archeologische en/of aardkundige achtergrond van het plangebied. De informatie uit deze bronnen wordt gebruikt voor het opstellen van de gespecificeerde verwachting. Niet opgenomen bronnen hebben geen relevante informatie opgeleverd en zijn verder niet beschreven.

De kaart Archeologie in Nederland is een combinatie van de Archeologische Monumentenkaart (AMK) en de Indicatieve Kaart Archeologische Waarden (IKAW). Hierop zijn bekende behoudenswaardige archeologische terreinen verzameld, gecombineerd met de trefkans (hoog, middelhoog, laag) op archeologische resten. Sinds 2014 wordt de AMK niet meer bijgehouden door de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (RCE). De huidige AMK kan dan ook beschouwd worden als een statisch bestand.

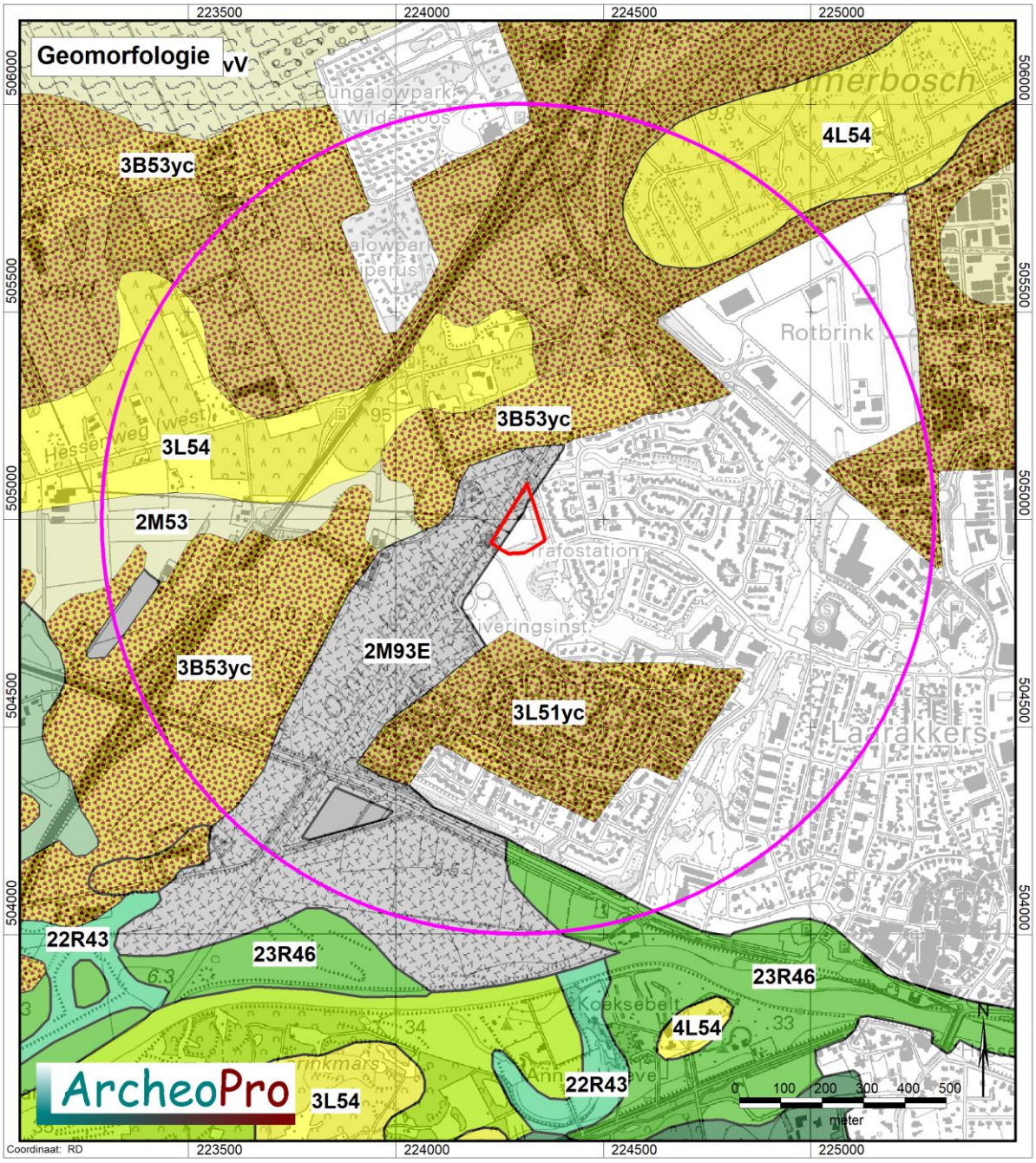

Figuur 5: Luchtfoto uit 2021 met daarop rood omlijnd het plangebied [4]

[4] Bron: http://www.pdok.nl

2.2 Geo(morfo)logie, aardkunde en bodem (LS04)

De diepere ondergrond van het plangebied maakt deel uit van een groot preglaciaal bekken dat in eerste instantie is gevormd door een voorloper van de Rijn. Dit bekken is verder geërodeerd door het landijs tijdens de voorlaatste ijstijd, het Saaliën (ca. 250.000-130.000 jaar geleden). Het plangebied ligt ongeveer een kilometer ten noorden van de Overijsselse Vecht. In de voorlaatste ijstijd (het Saaliën) vormde de Oer-Vecht een breed beekdal tussen Drenthe en Twente. Grote delen van het dal zijn echter tijdens warmere perioden opgevuld met smeltwater afzettingen. Aan het einde van de laatste ijstijd (het Weichseliën) en met name in het Laat Pleniglaciaal (circa 29.000 - 15.700 BP) en het Jonge Dryas (circa 12.745 - 11.755 BP) heerste er een poolklimaat in Nederland. Door het ontbreken van vegetatie trad op grote schaal verstuiving op. Vanuit het Noordzeebekken werd dekzand meegevoerd. Hierbij werden dekzanden over de fluvioperiglaciale afzettingen (Formatie van Boxtel) afgezet in de vorm van vlaktes, welvingen en ruggen. Dit zand is kalkloos, fijnkorrelig (150 – 210 µm) en goed afgerond. Tevens is het goed gesorteerd en arm aan grind. Deze afzettingen behoren tot het Laagpakket van Wierden van de Formatie van Boxtel (Berendsen, 2004). In het Holoceen (11.755 jaar BP tot heden) steeg de temperatuur. Het landijs smolt, waardoor de zeespiegel steeg. Door de zeespiegelstijging steeg ook de grondwaterspiegel, waardoor lager liggende terreindelen natter werden. Ter plaatse van de fluvioperiglaciale afzettingen werd de waterafvoer daarnaast plaatselijk belemmerd door in de ondergrond aanwezige leemlagen. In de beekdalen en lokale depressies werd veen gevormd. Het veen wordt gerekend tot het Laagpakket van Griendtsveen (Formatie van Nieuwkoop). Vanaf de middeleeuwen is dit veen op steeds grotere schaal ontgonnen. Volgens de Atlas van Nederland in het Holoceen (Vos et al 2011), is de omgeving van het plangebied in de loop van het neolithicum overgroeid geraakt met veen.
Volgens de geomorfologische kaart ligt tenminste het noordwestelijke deel van het plangebied op een vlakte die is ontstaan door afgraving en/of egalisatie (figuur 6; legenda-eenheid 2M93E). Ten noorden van het plangebied geeft de geomorfologische kaart de aanwezigheid aan van vrij vlakke, laaggelegen dekzandrug (figuur 6; legenda-eenheid 3B53yc). Ten zuiden van het plangebied ligt volgens de geomorfologische kaart een vrij vlakke, laaggelegen dekzandwelving (figuur 6; legenda-eenheid 3L51yc). Op enige afstand ten noordwesten van het plangebied liggen landduinen met bijbehorende vlakten en laagten (figuur 6; legenda-eenheid 3L54). Zowel de dekzandrug, de dekzandwelvingen als deze landduinen zijn op de uitsnede uit het Actueel Hoogtebestand Nederland (AHN; figuur 7), duidelijk herkenbaar aan hun relatief hoge ligging. Tevens is hierop te zien dat de directe omgeving van het plangebied opmerkelijk laag ligt. Binnen het plangebied zelf wordt het hoogtebeeld vertekent door de aanwezige bebouwing en begroeiing. De uitsneden uit de paleogeografische kaarten (zie figuur 9) laten zien dat het plangebied binnen een oude loop van de Vecht ligt. Resten hiervan zijn ten westen van het plangebied nog zichtbaar op de kadasterkaart uit 1832 (zie figuur 17).
Op voldoende ontwaterde delen van het dekzandlandschap zijn veelal veldpodzolgronden ontstaan. Deze worden gekenmerkt door een uitspoelingslaag (E-horizont) en een inspoelingslaag (B-horizont). De B-horizont gaat veelal via een overgangslaag (de BC-horizont) over in het niet door bodemvorming beïnvloede zand (de C-horizont). Dergelijke bodems worden door de bodemkaart direct ten westen van het plangebied aangegeven in de vorm van veldpodzolgronden die zijn ontstaan in leemarm en zwak lemig fijn zand (legenda-eenheid Hn21op figuur 8). De bodems in de dalen zijn doorgaans echter zeer roestig en hebben veelal een zwarte humeuze bovengrond. De grondwatertrap zal binnen het plangebied waarschijnlijk V zijn. Dit betekent dat het met name in de winter, slecht ontwaterde bodems betreft.

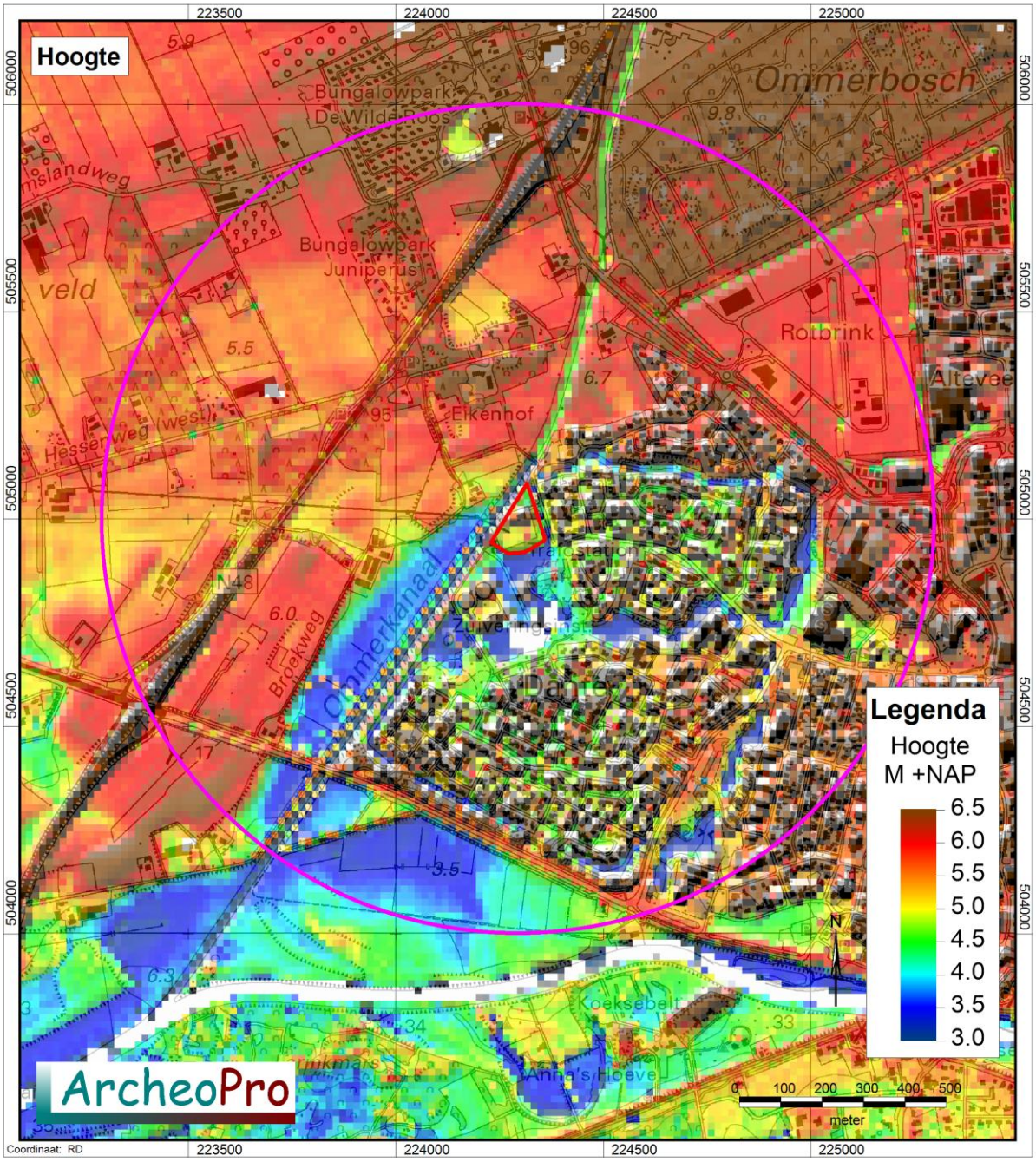

Legenda

3B53yc	Dekzandrug, vrij vlak, met ontginningsdek
3B53yc	Dekzandrug, vrij vlak, met ontginningsdek
4L42	Meanderruggen en geulen, vrij vlak
3L51yc	Dekzandwelvingen, vrij vlak, met ontginningsdek
3L54	Landduinen met bijbehorende vlakten en laagten, vrij vlak
4L54	Landduinen met bijbehorende vlakten en laagten, vrij vlak
2M51	Dekzandvlakte, vlak
2M53	Vlakte van ten dele verspoelde dekzanden of loss, vlak
2M53ovV	Vlakte van ten dele verspoelde dekzanden of loss, vlak, bedekt, vlak
2M93E	Vlakte ontstaan door afgraving en/of egalisatie, vlak, vervlakt
3N94	Laagte ontstaan door afgraving, vrij vlak
22R23	Dalvormige laagte, langgerekte ondiepe dalvormige laagte
22R42L	Beekdalbodem, langgerekte ondiepe dalvormige laagte, laaggelegen
22R43	Restgeul, langgerekte ondiepe dalvormige laagte
23R46	Beekdalbodem met meanderruggen en geulen, langgerekte ondiepe dalvorr

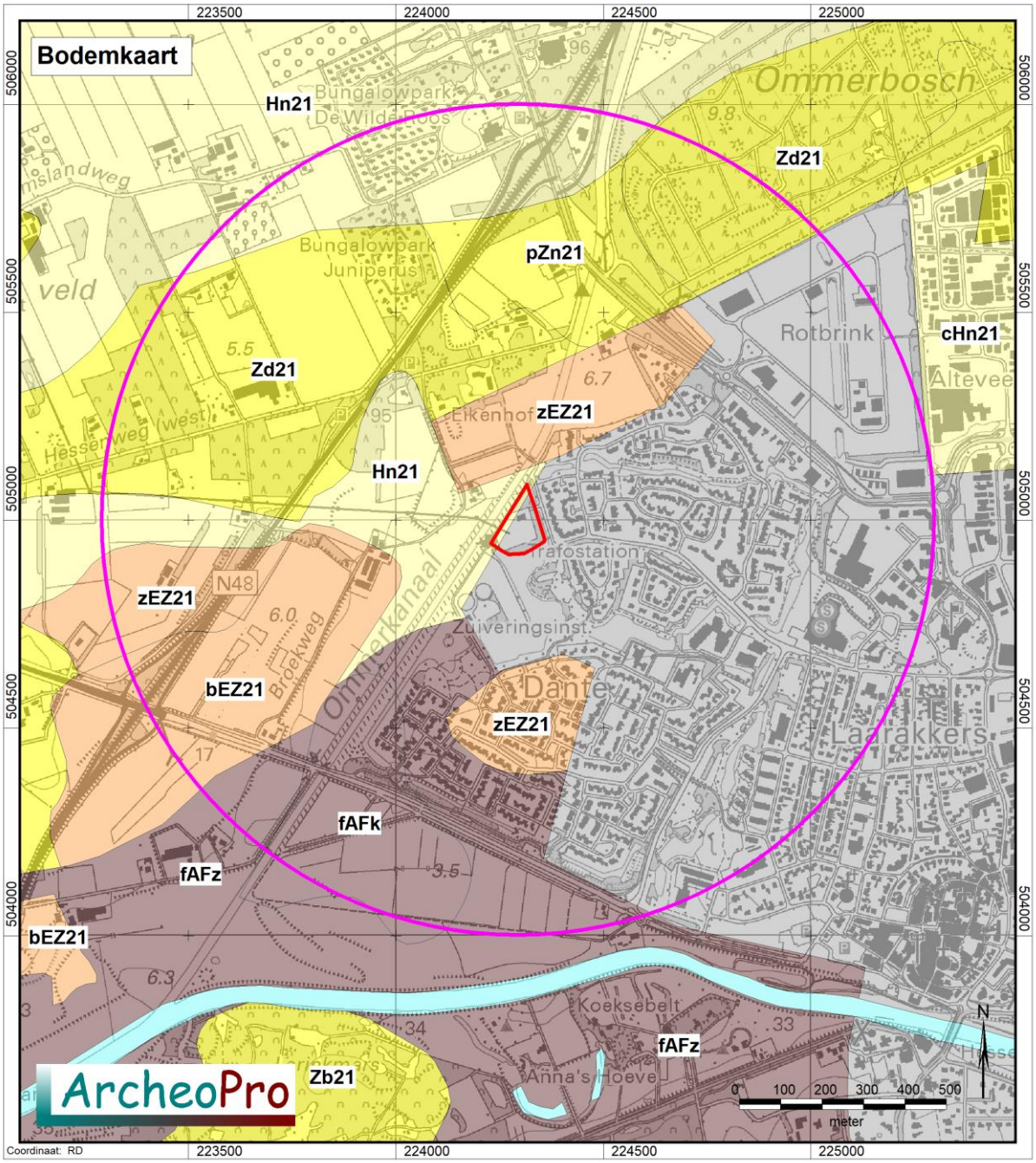
Figuur 6: Uitsnede uit de geomorfologische kaart. [5] ***Het plangebied is rood omlijnd en de cirkel geeft de buitengrens van het onderzoeksgebied weer.***

[5] Bron: Universiteit Wageningen, 2017

Figuur 7: Uitsnede uit het Actueel Hoogtebestand Nederland. [6] Het plangebied is rood omlijnd en de cirkel geeft de buitengrens van het onderzoeksgebied weer.

[6] Bron: Rijkswaterstaat, Servicedesk Data, AHN (Actueel Hoogtebestand Nederland), Delft

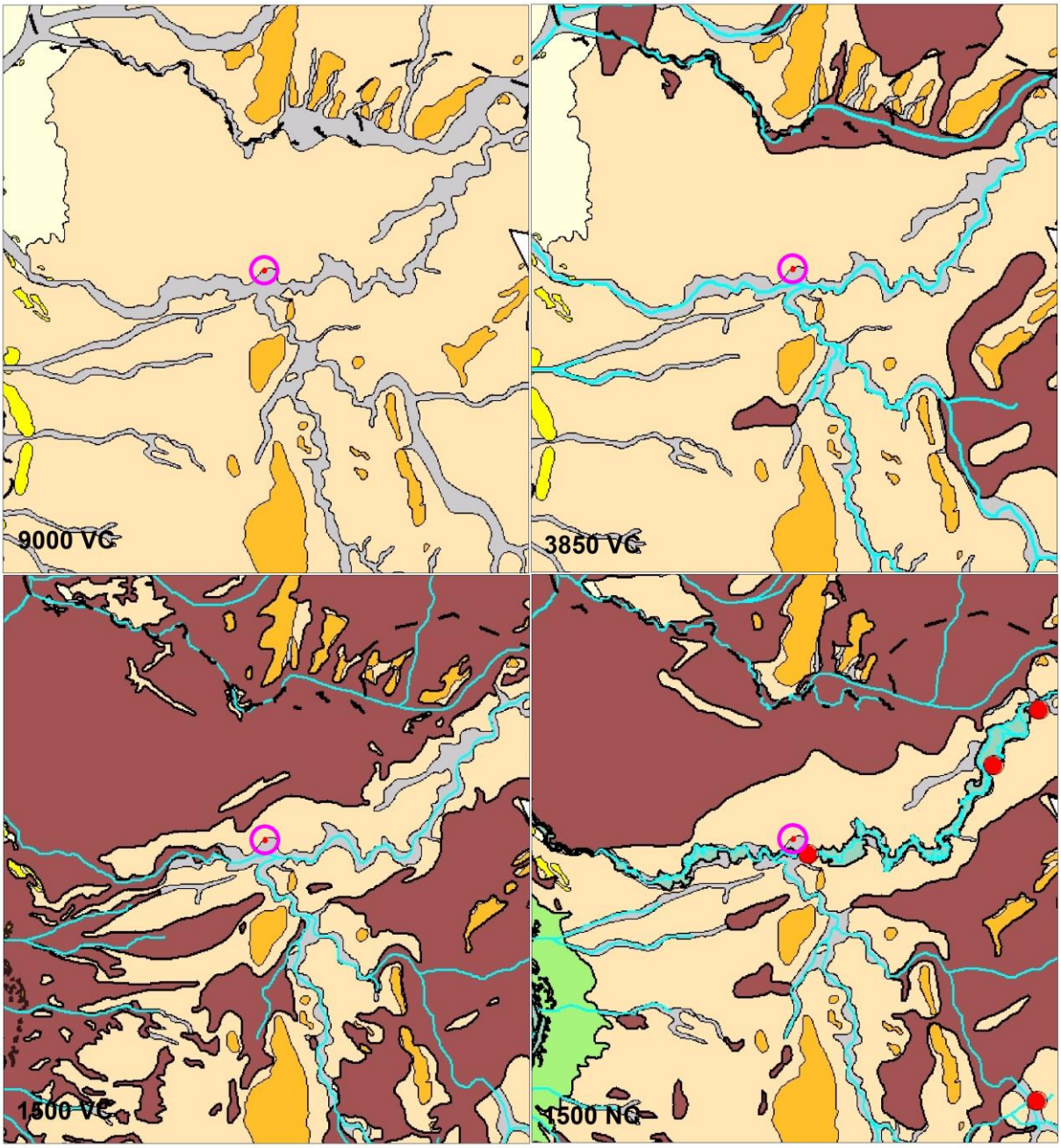
Legenda bodemkaart

- Vlak- en duinvaaggronden
- Laar- veldpodzolgronden
- Moerige eer- en podzolgronden
- Vlak- en duinvaaggronden, gooreerdgronder
- Enkeerd/tuineerd gronden
- Brikgronden
- Leem-/woudeerdgronden/vaaggronden
- Vaaggronden
- Kleigronden
- Ondiepe kleigronden, potklei
- Vaaggronden
- Gors-, slikvaaggronden
- Poldervaaggronden
- Vlakvaaggronden
- Veen, petgaten, kreekbeddingen, beekdalgronden, duin- en kweldergronden, stuifzand
- Fluviatieve afzettingen, pre laat-pleistoceen
- Kleefaarde of vuursteeneluvium
- Mariene afzettingen, pre-pleistoceen
- Oude bewoningsplaatsen
- Bebouwing, dijken en bovenlandstrook, opgehoogd of afgegraven
- Water, moeras

Figuur 8: Uitsnede uit de bodemkaart met daarin rood omlijnd het plangebied met daaromheen de cirkel die de buitengrens van het onderzoeksgebied aangeeft. Voor uitleg van de codes, zie hoofdstuk 2.2 [7]

[7] Bron: Universiteit Wageningen, 2017

Paleogeografische kaart (Versie 2.0)

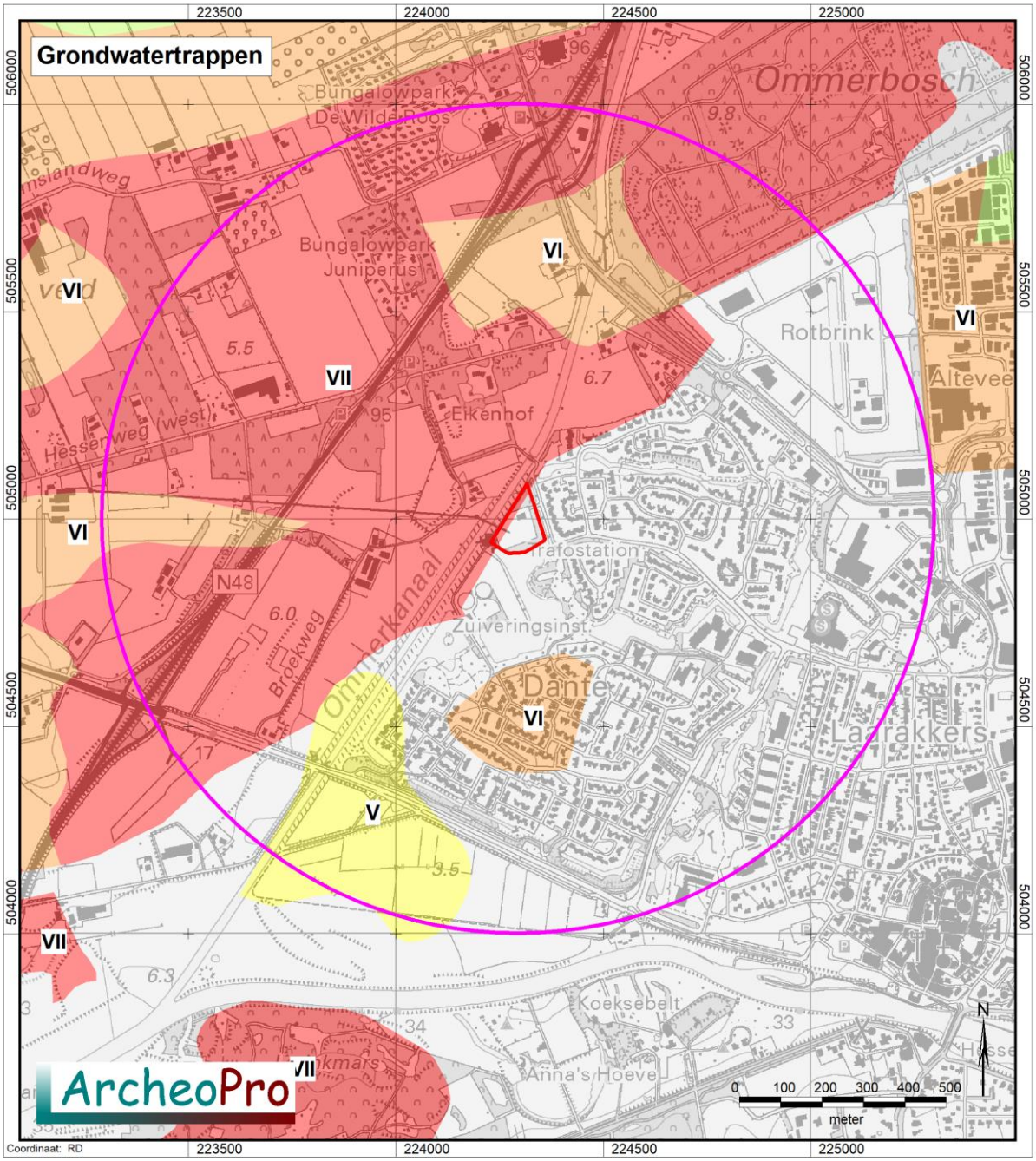

Figuur 9: Uitsnede uit de Paleografische kaart

Figuur 10: Uitsnede uit de aardkundige kaart [8]

[8] Bron: Cultuurhistorische atlas van de Vecht

Legenda:

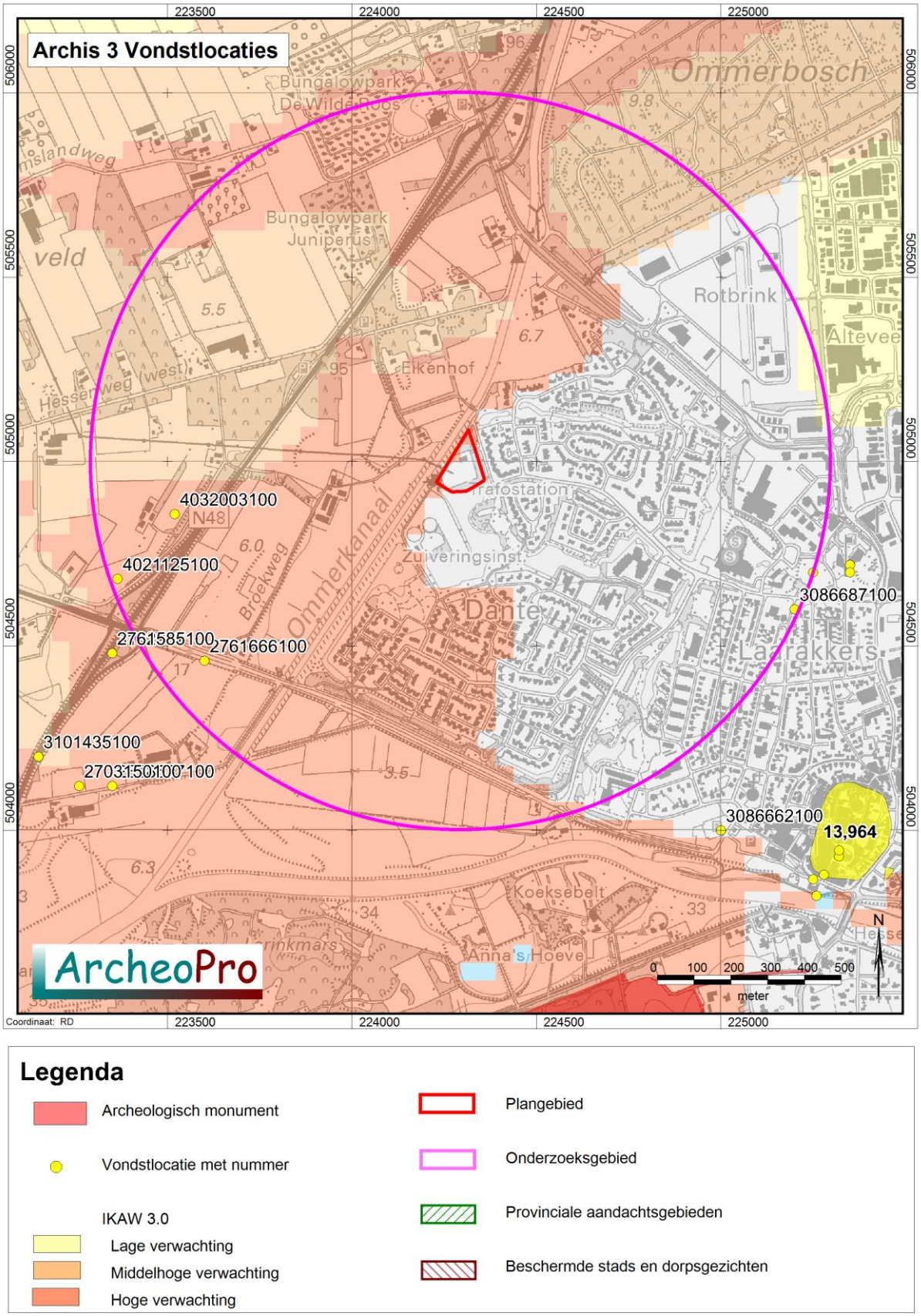
Grondwater	Winter	Zomer
I	---	<50
II	---	50-80
III	<40	80-120
IV	>40	80-120
V	<40	>120
VI	40-80	>120
VII	>80	>120
VIII	>120	>200
X	---	---

Figuur 11: Uitsnede uit de grondwatertrappenkaart met daarin rood omlijnd het plangebied met daaromheen de cirkel die de buitengrens van het onderzoeksgebied aangeeft [9]

[9] Bron: Universiteit Wageningen, 2017

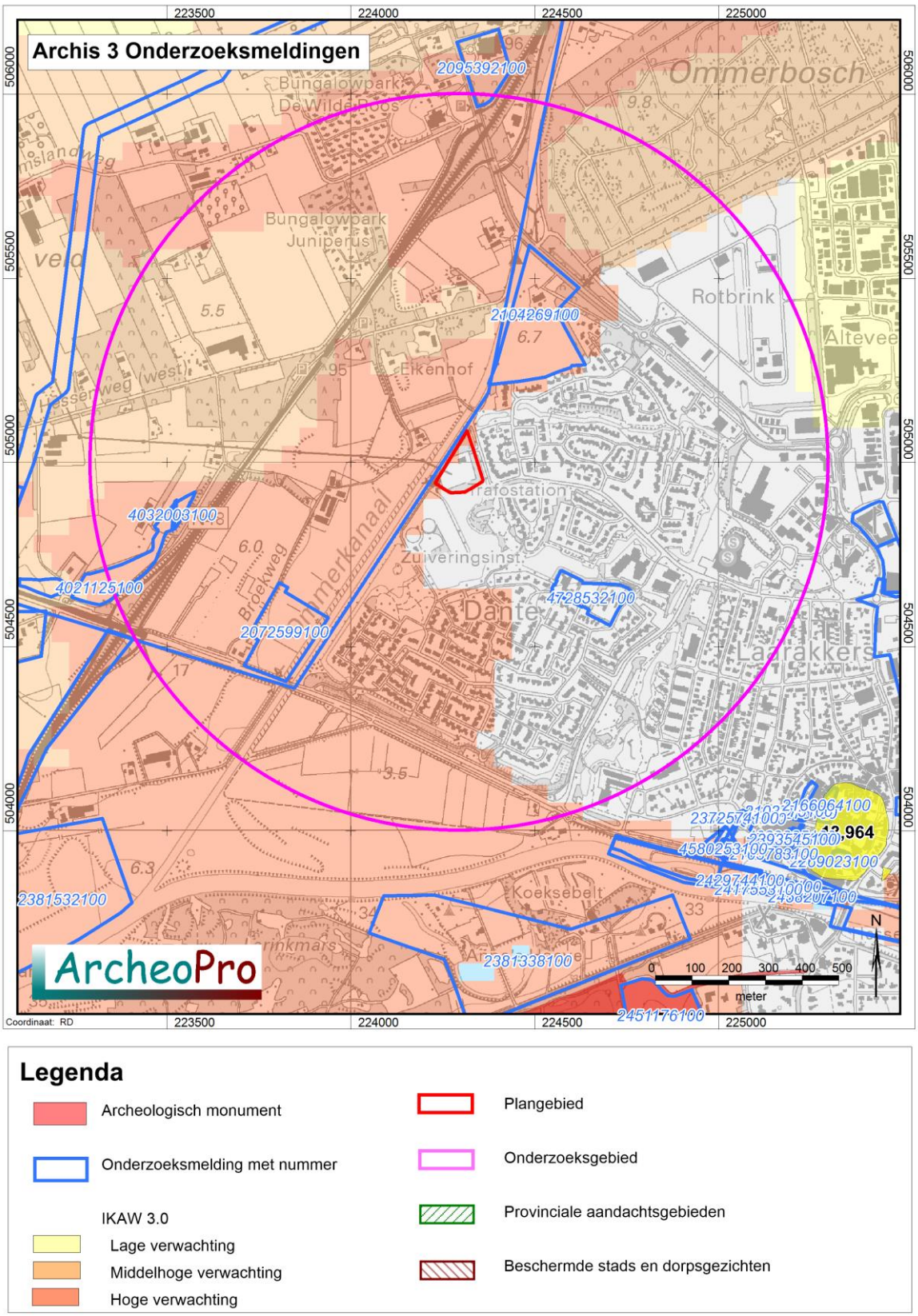
2.3 Archeologie (LS01/LS04)

Voor dekzandgebieden in hun algemeenheid geldt dat hierbinnen bewoningssporen kunnen worden aangetroffen die dateren vanaf het laat-paleolithicum. Vuursteenvindplaatsen van jager-verzamelaars uit het laat-paleolithicum en het mesolithicum liggen veelal op relatief hooggelegen delen van het dekzandlandschap op de overgang naar laagten met water. Later, in het neolithicum wanneer een sedentair bestaan in de plaats komt van een nomadisch levenswijze, verkiest men in plaats van dergelijke gradiëntzones, vooral de hoogste delen van het dekzandlandschap. Deze nederzettingskeuze blijft tot in de vroege middeleeuwen bestaan. In de late middeleeuwen en de nieuwe tijd zijn de nederzettingen met name gesticht langs doorgangswegen, op kruispunten van wegen en aan de overgangen van rivieren. Delen van het dekzandgebied die overgroeid raakten met veen werden ongeschikt voor bewoning maar werden nog wel gebruikt voor de jacht, het winnen van brandstof en voor speciale rituele doeleinden. Met name in de bronstijd en de ijzertijd vonden rituele deposities in het veen plaats. Uit deze perioden stammen ook veenwegen; uit takken en planken bestaande paden die toegang tot het veengebied mogelijk maakten.
Binnen het plangebied liggen geen bekende archeologische vindplaatsen. Binnen het onderzoeksgebied als geheel liggen vijf bekende archeologische vindplaatsen. Zaaknummer 2761666100 ligt ruim achthonderd meter ten zuidwesten van het plangebied. Hier zijn aardewerkscherven uit de periode late-ijzertijd tot Romeinse tijd aangetroffen. Zaaknummer 2761722100 ligt op de oostgrens van het onderzoeksgebied op een kilometer afstand van het plangebied en betreft de vondst van één aardewerkscherf uit laat-neolithicum. Iets verder naar het zuiden, ligt zaaknummer 3086687100. Hier is een geslepen Fels-Rechteckbeil gevonden uit het midden- neolithicum tot de bronstijd.
De zaaknummers 4021125100 en 4032003100 liggen negenhonderd meter ten westen van het plangebied en betreffen de resultaten van hier in 2017 door RAAP verricht proefsleuvenonderzoek en een opgraving in de noordelijke oksel van de provinciale wegen N340 en N48 te Varsen. Tijdens het proefsleuvenonderzoek zijn met uitzondering van het noordelijke deel van het plangebied, alleen perifere, agrarische sporen aangetroffen waaronder ontginningsgreppels en karrensporen. Deze zijn niet behoudenswaardig geacht. In het noordelijke deel van het plangebied is een dubbele palenrij aangetroffen. Deze is vervolgens door middel van een opgraving onderzocht. De één tot anderhalve meter brede, dubbele palenrij van gekoppelde paalsporen loopt door over een lengte van 55,7 meter. De paalsporen zijn op basis van de 14 C-dateringen in de midden-bronstijd B gedateerd en waarschijnlijk betreft het een zogenoemde allee die is georiënteerd op een grafheuvel die ten noorden van het plangebied moet hebben gelegen. Een halve kilometer ten oosten van het plangebied ligt zaaknummer 4728532100. Hier is door de Steekproef booronderzoek verricht. Op basis van de afwezigheid van een intact esdek, intacte bodemhorizonten, cultuurlagen en archeologische indicatoren is de kans op de aanwezigheid van archeologische waarden in het plangebied dermate klein geacht , dat geen verder onderzoek is aanbevolen.

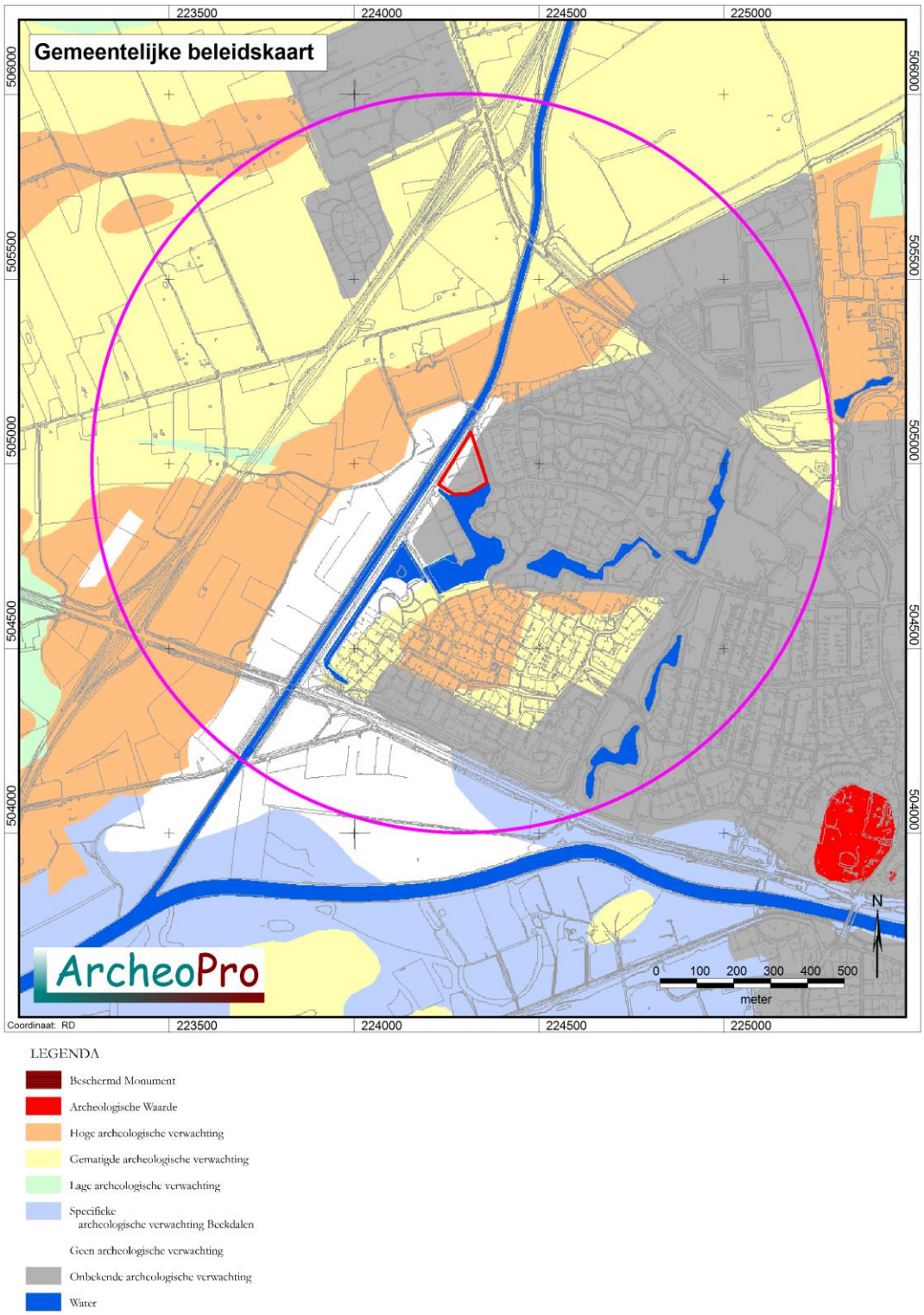
Figuur 12: Kaart met Archis vondstlocaties. [10] ***Het plangebied is rood omlijnd en de cirkel geeft de buitengrens van het onderzoeksgebied weer.***

[10] Bron: Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed, ARCHIS III (Archeologisch Informatie Systeem), http://archis.cultureelerfgoed.nl

Figuur 13: Kaart met Archisonderzoeksmeldingen. [11] ***Het plangebied is rood omlijnd en de cirkel geeft de buitengrens van het onderzoeksgebied weer.***

[11] Bron: Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed, ARCHIS III (Archeologisch Informatie Systeem), http://archis.cultureelerfgoed.nl

Figuur 14: Uitsnede uit de gemeentelijke beleidskaart. [12] ***Het plangebied is rood omlijnd en de cirkel geeft de buitengrens van het onderzoeksgebied weer.***

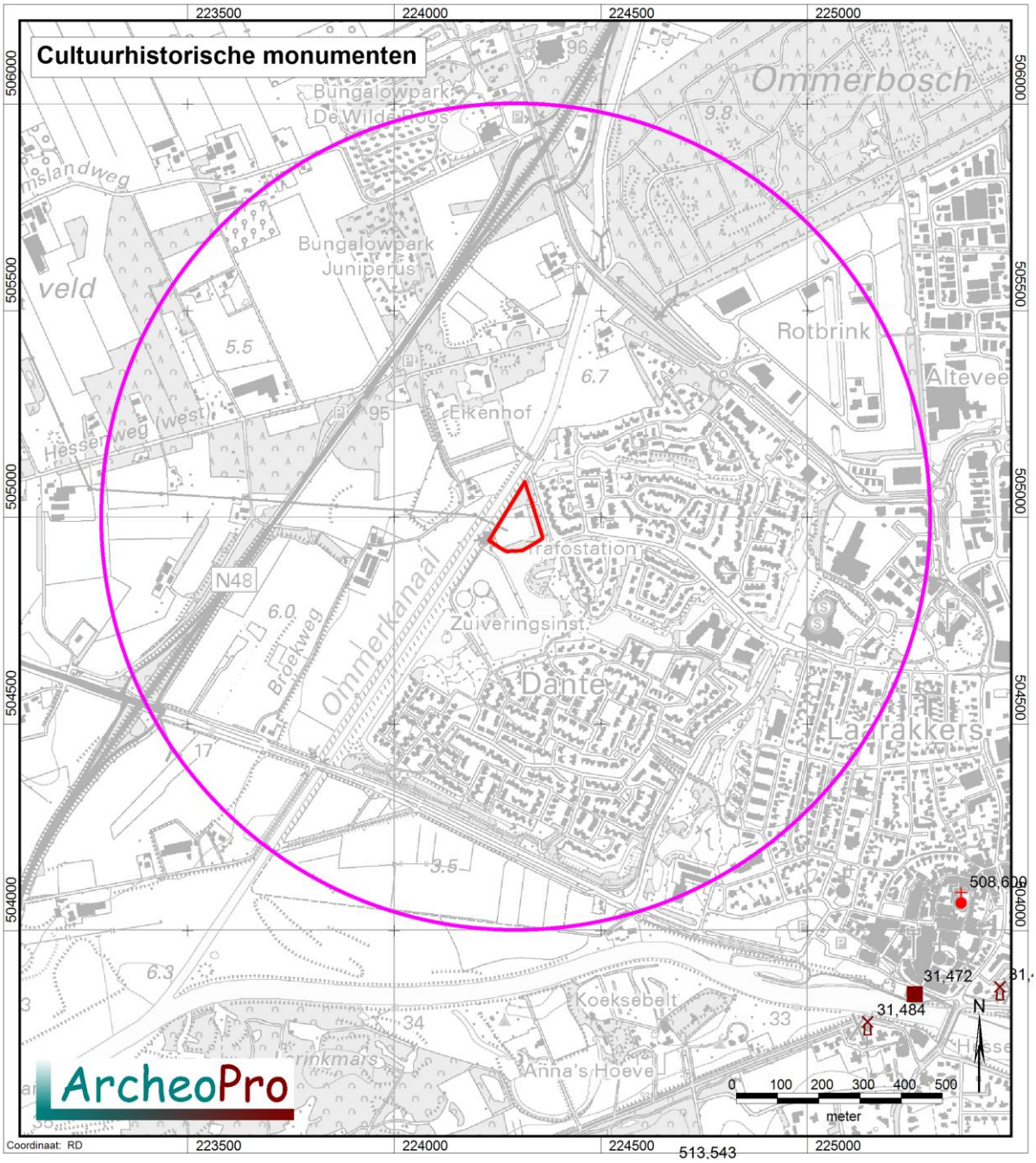
[12] Bron: Gemeente Ommen

2.4 Historie (LS03)

Het plangebied ligt ruim een kilometer ten noordwesten van de historische stadskern van Ommen. Vanaf ongeveer 1133 na Chr. wordt de plaats Ommen ('Umme') genoemd als doorwaadbare plaats in de Vecht. In 1248 verkreeg Ommen stadsrechten. Nadat de stad in 1330 werd verwoest, zijn tussen 1382 en 1386 onder bisschop Floris van Wevelinkhoven een nieuwe verdedigingswal en een stadsmuur gebouwd. Deze stadsmuur is echter in het begin van de 16e eeuw weer afgebroken. De zogenaamde Ommersche dijk liep tussen Ommen en Zuidwolde door het voormalige hoogveenmoeras. In die tijd was dit een van de weinige wegen door vrijwel ontoegankelijk gebied. In de zeventiende eeuw werd op circa zeven kilometer afstand ten noorden van het plangebied de Ommerschans aangelegd om deze strategische doorgang te kunnen beheersen.
Op de uitsneden van de Hottinger Atlas uit 1773 (zie figuur 15), de kadastrale kaart uit de periode 1811- 1830 (zie figuur 17), en de uitsnede uit de topografische kaart uit 1894 (zie figuur 18), is te zien dat het plangebied van oudsher in het gebied Lange akkers en Blokken ligt dat bestond uit langgerekte, noord-zuid gerichte percelen die in het noorden aan een waterloop grensden. Het betreft waarschijnlijk het restant van een oude loop van de Vecht.
Ondanks de naam akkers waren deze percelen volgens de historische kaarten vrijwel altijd in gebruik als grasland en waren met de name de noordelijke delen erg slecht ontwaterd. Deze worden op de topografische kaarten uit 1896 en 1964 als drassige terreinen aangegeven. Aan het einde van de twintigste eeuw is de bebouwing van Ommen uitgebreid tot tegen de rand van het plangebied. Hierbij zijn grote waterpartijen gegraven en is tevens de natuurlijke waterloop ten noorden van het plangebied gekanaliseerd. Binnen het plangebied is vervolgens een trafostation gebouwd met omliggende groenstroken.

Figuur 15: Uitsnede uit de kaart uit de Hottinger atlas uit 1780

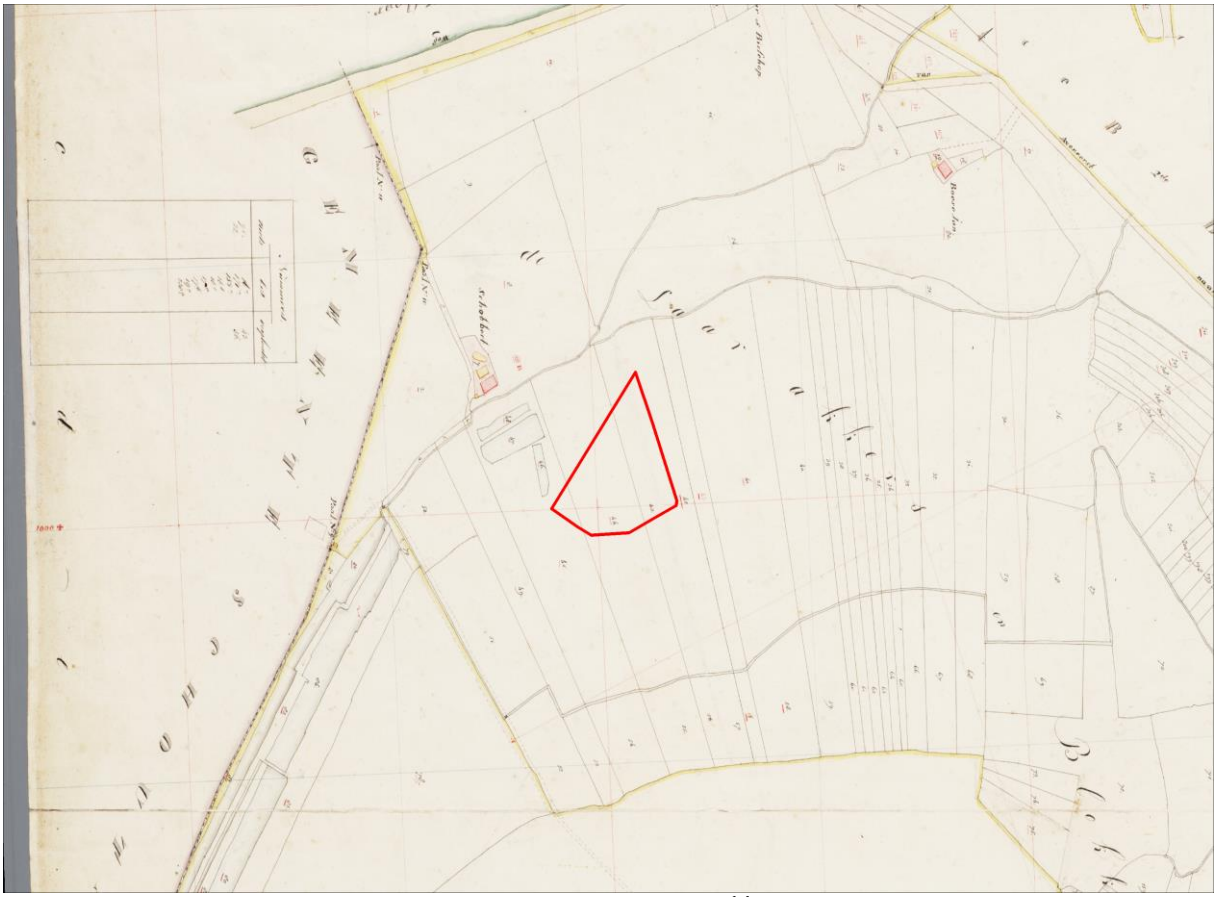

Type rijksmonument

- Archeologie
- Bouwkunst
- Bouwkunst; boerderij (-deel)
- Bouwkunst; gebouw, overig
- Bouwkunst; graf, begraafplaats
- Bouwkunst; kasteel, buitenplaats
- Bouwkunst; kerkelijk gebouw
- Bouwkunst; militair object
- Bouwkunst; molen
- Bouwkunst; nijverheid, industrie
- Bouwkunst; overig
- Bouwkunst; tuin, park, landgoed
- Bouwkunst; weg-/waterwerk
- Bouwkunst; woonhuis

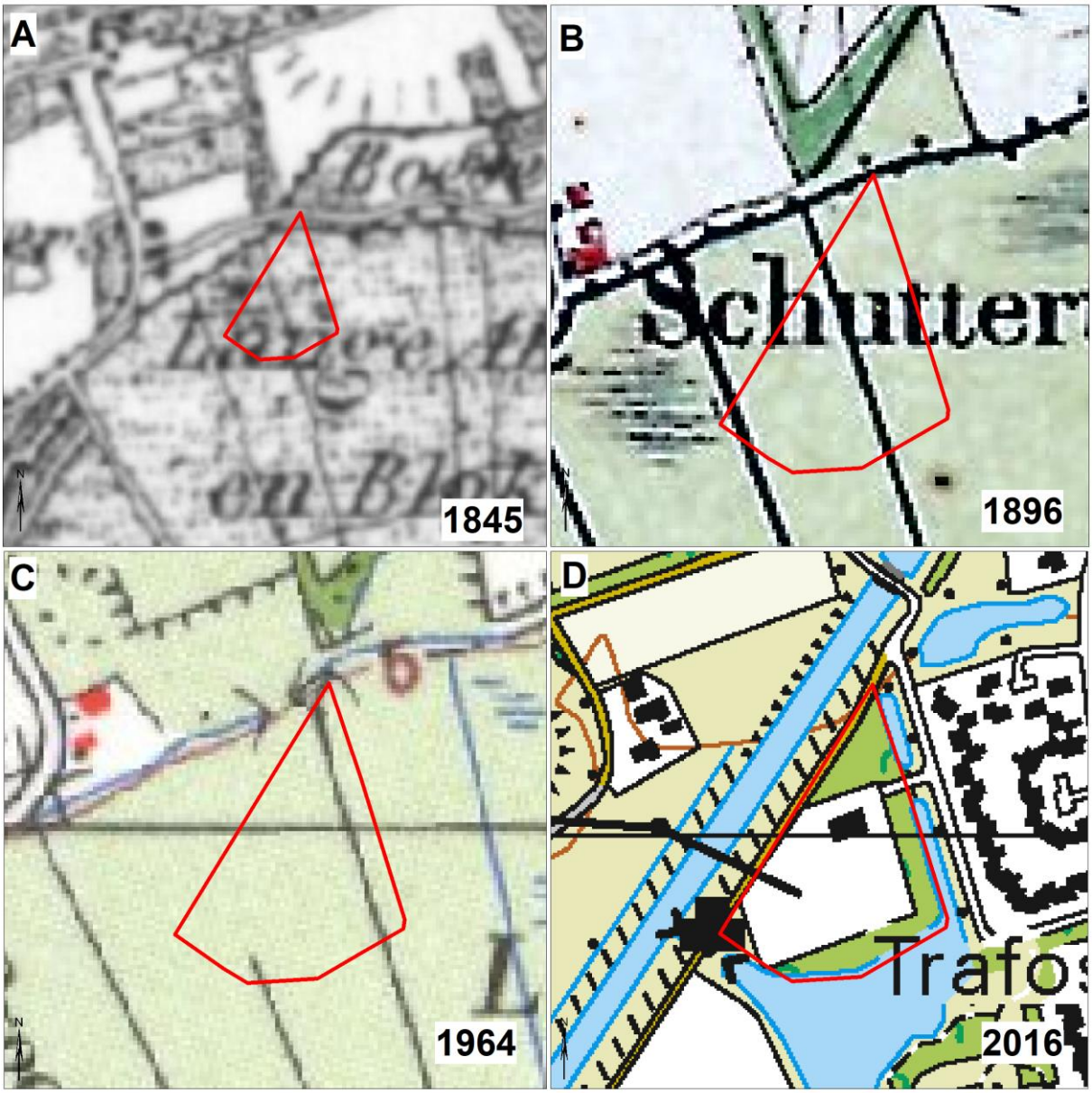
Figuur 16: Uitsnede uit de kaart cultuurhistorische monumenten. [13] ***Het plangebied is rood omlijnd.***

[13] Bron: Monumentenregister Rijksdienst Cultureel Erfgoed, Amersfoort 2018

Figuur 17: Uitsnede uit de kadastrale kaart uit 1832 [14]

[14] Bron: Kadaster Topografische Dienst, Emmen 2008

Figuur 18: Uitsneden uit de topografische kaarten uit achtereenvolgens: 1845, 1896, 1964 en 2016. [15] Het plangebied is telkens rood omlijnd.

[15] Bron: Kadaster Topografische Dienst

2.5 Gespecificeerd archeologisch verwachtingsmodel (LS05)

Specifieke ligging (locatie)
Het plangebied ligt van oudsher naar alle waarschijnlijkheid binnen een oude arm van de Vecht en heeft altijd een laag, slecht ontwaterd terrein gevormd dat de afgelopen eeuwen in gebruik geweest als grasland. Alle bekende archeologische vindplaatsen in de wijde omtrek van het plangebied liggen op de (aanmerkelijk) hoger gelegen delen van het dekzandlandschap.

Complextypen en uiterlijke kenmerken
Gezien de ligging binnen een voormalige rivierloop en op laaggelegen, slecht ontwtared terrein, is de verwachting laag voor resten van bewoning uit alle perioden.
Door de ligging binnen een voormalige rivierloop moet rekening worden gehouden met vondstcomplexen die kenmerkend zijn voor natte landschappen zoals veengebieden en/of beekdalen. In verband hiermee is in de KNA Leidraad archeologisch onderzoek van beekdalen in Pleistoceen Nederland de volgende lijst van punt- en lijnelementen opgenomen waarmee rekening moet worden gehouden:
Puntelementen:
1. houten en stenen constructies die verband houden met infrastructuur, bijvoorbeeld restanten van voorden, bruggen, sluizen en stuwen;
2. voorzieningen voor de visvangst en jachtattributen: fuiken, visweren, eendenkooien, strikken en netten, pijlen en harpoenen;
3. plaatsen van 'rituele depositie' van stenen of metalen voorwerpen, potten aardewerk en van menselijk en dierlijk botmateriaal3;
4. tijdelijke verblijfplaatsen of kampementen van laat-paleolithische, mesolithische en (vroeg-) neolithische jagers en verzamelaars;
5. vaartuigen, waaronder uitgeholde boomstammen (kano's) en boten;
6. fenomenen uit historische tijd: watermolens, kastelen, moated sites;
7. archeobotanische resten met sporen van menselijke bewerking, bijvoorbeeld boomstammen met kapsporen.
Lijnelementen en vlaklocaties:
1. perceleringssystemen, hooiwinnings- en beweidingarealen;
2. knuppelpaden, wegen en dammen;
3. gegraven waterwerken uit historische tijd: grachten, kanalen, molentakken;
4. winningszones van grondstoffen, zoals vuursteen, leem, veen en ijzeroer;
5. stortzones of dumps van (nederzettings-)afval

Complextypen en uiterlijke kenmerken
Door de slechte ontwatering van het gebied, de ligging buiten een in de steentijd voor bewoning aantrekkelijke gradiëntzone en de lage ligging ten opzichte van nabijgelegen delen van het dekzandlandschap, hoeft geen rekening te worden gehouden met de aanwezigheid binnen het plangebied van resten van bewoning uit welke periode dan ook. Door de afwezigheid van een veendek hoeft ook geen rekening te worden gehouden met de mogelijke aanwezigheid van voor veengebieden kenmerkende vondstcategorieën zoals veendepots, veenlijken en resten van veenwegen e.d. Binnen het plangebied kunnen echter wel deposities, en goed geconserveerde organische resten aanwezig zijn zoals hierboven opgesomd. Dergelijke resten zijn echter niet door middel van prospectief onderzoek op te sporen en hebben slechts een beperkte archeologische betekenis.

Gaafheid en diepteligging
Door de inrichting van het gebied in de twintigste eeuw zal de bodem in elk geval in het noordelijke deel van het plangebied aanzienlijk zijn verstoord. Losse vondsten kunnen door de graafactiviteiten voorkomen vanaf het maaiveld tot onderin de verstoorde bodem.

3. Conclusies en aanbevelingen (VS07)

Volgens het gespecificeerd archeologisch verwachtingsmodel geldt voor het plangebied in verband met de ligging buiten een gradiëntzone die aantrekkelijk was voor jagers-verzamelaars en binnen een tot in de twintigste eeuw slecht ontwaterd gebied, een lage verwachting voor resten van bewoning en begraving uit alle perioden. Deze verwachting wordt als het ware bevestigd doordat alle bekende archeologische vondsten in de (wijde) omgeving van het plangebied op terreindelen liggen die aanmerkelijk hoger liggen dan het plangebied.
Door de slechte ontwatering van het gebied, de ligging buiten een in de steentijd voor bewoning aantrekkelijke gradiëntzone en de ligging in een laaggelegen voormalige rivierloop, hoeft geen rekening te worden gehouden met de aanwezigheid binnen het plangebied van resten van bewoning uit welke periode dan ook. Door de afwezigheid van een veendek hoeft ook geen rekening te worden gehouden met de mogelijke aanwezigheid van voor veengebieden kenmerkende vondstcategorieën zoals veendepots, veenlijken en resten van veenwegen e.d. Binnen het plangebied kunnen echter wel deposities, en goed geconserveerde organische resten aanwezig zijn die kenmerkend zijn voor dalen. Dergelijke resten zijn echter niet door middel van prospectief onderzoek op te sporen.

3.1. Selectieadvies

Gezien het bovenstaande wordt geen verder prospectie archeologisch onderzoek geadviseerd. In alle gevallen blijft echter onverminderd van kracht dat indien bij toekomstig graafwerk archeologische vondsten worden gedaan zoals vondstcomplexen die kenmerkend zijn voor een natte context, hiervan direct melding dient te worden gemaakt bij de minister conform de Erfgoedwet 2016, artikel 5.10 & 5.11. Wij adviseren om dit te doen bij de gemeente Ommen.

4. Literatuur en bronnen

Bronnen

Archeologische waardenkaart gemeente Ommen 2008 (Vestigia)

Grote historische Provincie Atlas van Nederland; deel 3 Oost-Nederland 1838-1857 1:50.000. Topografische dienst Wolters Noordhoff Groningen 1990

Grote historische topografische Provincie Atlas Overijssel; 1905 1:25.000. Nieuwland Tilburg 2006

Grote topografische atlas van Nederland 1:50.000 Deel 3 Oost-Nederland. Topografische dienst. Wolters Noordhoff Groningen 1997

Kadaster Topografische Dienst, Top25Raster, Top10Vector, GBKN kaarten, Emmen 2008

Luchtfoto, http://maps.google.nl

Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed, IKAW 3.0 (Indicatieve kaart Archeologische Waarden), Amersfoort.

Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed, AMK (Archeologische monumentenkaart), Amersfoort.

Rijkswaterstaat, Servicedesk Data, AHN (Actueel Hoogtebestand Nederland), Delft.

Stichting voor Bodemkartering, Bodemkaart van Nederland 1:50.000. Wageningen, 1968.

Stichting voor Bodemkartering: Geomorfologische kaart van Nederland 1:50.000, Staring Centrum, Wageningen, 1989

Stichting voor Bodemkartering, Geologische kaart van Nederland 1:50.000. Wageningen, 1968.

Tranchot en v. Muffling, Kartenaufnahme der Rheinlande 1803-1820

Twaalf provinciën 2007. Atlas van topografische kaarten. Nederland 1955-1965. Uitgeverij twaalf provinciën. Landsmeer.

Digitale bronnen

Ruimtelijke plannen
http://www.ruimtelijkeplannen.nl

Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed - Archis III
http://archis.cultureelerfgoed.nl

Luchtfoto, http://www.pdok.nl

Literatuur

Cate, J. A. M. ten. A. F. van Holst, H. Kleijer en J. Stolp, 1995. Handleiding bodemgeografisch onderzoek; richtlijnen en voorschriften. Deel A: Bodem. Wageningen, DLO-Staring Centrum. Technisch Document 19A.

Cohen, K.M. & E. Stouthamer, 2012. Beknopte toelichting bij het digitaal basisbestand paleogeografie van de Rijn-Maas Delta, Utrecht, 2012.

Cultuurhistorische Atlas van de Vecht. Biografie van Nederlands grootste kleine rivier.

Es. Van W.A., Sarfatij, H. & P.J. Woltering (red.) 1988. Archeologie in Nederland; De rijkdom van het bodemarchief. Rijksdienst voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek. Amersfoort.

Kuiper, M. 2006/2007. Atlas van topografische kaarten Nederland, 1955-1965. Uitgeverij 12 Provinciën, Landsmeer.

Leidraad inventariserend veldonderzoek; Deel: karterend booronderzoek (SIKB, 2006)

Vos P.C., J. Bazelmans, H.J.T. Weerts en M.J. van der Meulen (red.), Atlas van Nederland in het Holoceen Landschap en bewoning vanaf de laatste IJstijd tot nu, Amsterdam (Uitgeverij Bert Bakker) 2011.

5. Bijlages

Bijlage 1: Verklarende woordenlijst

Verklarende woordenlijst	
AHN	Actueel Hoogtebestand Nederland
AMK	Archeologische Monumentenkaart
ASB	Archeologische Standaard Boorbeschrijving
Archis	Archeologisch Informatie Systeem
BP	Before Present (present=1950)
GIS	Geografische Informatie Systemen
GPS	Global Positioning System
IKAW	Indicatieve Kaart van Archeologische Waarden
IVO	Inventariserend VeldOnderzoek
KLIC	Kabels en Leidingen Informatie Centrum
KNA	Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie
-mv	Onder maaiveld
NAP	Normaal Amsterdams Peil
PVA	Plan van Aanpak
PVE	Programma van Eisen
RCE	Rijksdienst voor Cultureel Erfgoed
SBB	Standaard Boor Beschrijvingsmethode
SIKB	Stichting Infrastructuur Kwaliteitsborging Bodembeheer

Bijlage 2: Archeologische tijdschaal

Periode	Datering		
Midden- en Laat Paleolithicum (oude steentijd)	250.000	-	9000
Mesolithicum (midden steentijd)	9000	-	4500
Neolithicum (nieuwe steentijd)	4500	-	2000
Bronstijd	2000	-	800
IJzertijd	800	-	12 v. chr.
Romeinse tijd	12 v chr.	-	500 n. chr.
Vroege middeleeuwen	500	-	1000
Volle middeleeuwen	1000	-	1250
Late middeleeuwen	1250	-	1500
Nieuwe tijd	1500	-	heden

Bijlage 3: Overzicht vondstlocaties

Zaak nr:	Coördinaat	Periode	Vondsten	Complexen
2761666100	223600/504460	IJzertijd, Romeinse tijd	Keramiek, metaal	Onbekend
2761722100	225250/504700	Neoliticum	Keramiek	Onbekend
3086687100	225200/504600	Neoliticum, Bronstijd	Onbekend	Onbekend
4021125100	223365/504682	Paleoliticum, Mesoliticum, Neoliticum, Bronstijd, IJzertijd, Romeinse tijd, Middeleeuwen, Nieuwe Tijd	Bouwmateriaal, gebruiksmateriaal, keramiek, metaal, vuursteen	Geen
4032003100	223520/504858	Paleoliticum, Mesoliticum, Neoliticum, Bronstijd, IJzertijd, Romeinse tijd, Middeleeuwen, Nieuwe Tijd	Bouwmateriaal, keramiek	Geen

Bijlage 4: Overzicht archeologische onderzoeksmeldingen

Zaak nr:	Coördinaat	Onderzoek	Periode	Vondsten	Complexen
2072599100	223824.6/504539.6 Oppervlak: 3.22077 ha.	Booronderzoek	Onbekend	Geen	Geen
2095392100	224360.5/506071.2 Oppervlak: 1.8512 ha.	Booronderzoek	Onbekend	Geen	Geen
2097611100	224505.6/505401.3 Oppervlak: 5.27065	Booronderzoek	Onbekend	Geen	Geen

	ha.				
2104269100	224505.6/505401.3 Oppervlak: 5.27065 ha.	Booronderzoek	Onbekend	Geen	Geen
2199186100	216579.3/505476.4 Oppervlak: 1911.93 ha.	Bureauonderzoek	Onbekend	Geen	Geen
4021125100	223322.5/504659.5 Oppervlak: 2.49575 ha.	Proefsleuven	Paleoliticum, mesoliticum, neoliticum, bronstijd, ijzertijd, romeinse tijd, middeleeuwen, nieuwe tijd	Bouwmateriaal, gebruiksmateriaal, keramiek, metaal, vuursteen	Geen
4032003100	223519.9/504857.2 Oppervlak: 0.039221 ha.	Opgraving	Paleoliticum, mesoliticum, neoliticum, bronstijd, ijzertijd, romeinse tijd, middeleeuwen, nieuwe tijd	Bouwmateriaal, keramiek	Geen
4728532100	224657.1/504632.2 Oppervlak: 1.53852 ha.	Booronderzoek	Onbekend	Geen	Geen